

University of Groningen

Adolescent aggressive behavior

Sijtsema, J.J.

IMPORTANT NOTE: You are advised to consult the publisher's version (publisher's PDF) if you wish to cite from it. Please check the document version below.

Document Version

Publisher's PDF, also known as Version of record

Publication date:

2010

[Link to publication in University of Groningen/UMCG research database](#)

Citation for published version (APA):

Sijtsema, J. J. (2010). *Adolescent aggressive behavior: Status and stimulation goals in relation to the peer context*. [Thesis fully internal (DIV), University of Groningen]. [S.n.].

Copyright

Other than for strictly personal use, it is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

The publication may also be distributed here under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license. More information can be found on the University of Groningen website: <https://www.rug.nl/library/open-access/self-archiving-pure/taverne-amendment>.

Take-down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Downloaded from the University of Groningen/UMCG research database (Pure): <http://www.rug.nl/research/portal>. For technical reasons the number of authors shown on this cover page is limited to 10 maximum.

Nederlandse samenvatting
(summary in Dutch)

Samenvatting

In dit proefschrift is agressief en regelovertrekend gedrag van (pre)adolescenten onderzocht. Vanuit een doelbenadering (Sociale Productie Functie theorie) werd voorspeld dat adolescenten kunnen verschillen in de mate waarin ze status- en stimulatie-doelen nastreven, wat tot problemen met betrekking tot zelfregulatie kan leiden. Een sterke statusbehoefte kan leiden tot pogingen om anderen te domineren, wat agressief gedrag in de hand werkt. Op een vergelijkbare manier kan een sterke stimulatiebehoefte leiden tot risicozoekend gedrag, zoals regelovertrekend en agressief gedrag. Zowel een sterke status- als stimulatiebehoefte kan dus agressief en regelovertrekend gedrag tot gevolg hebben. Echter, deze persoonlijke eigenschappen worden beïnvloed door de sociale omgeving, die als risicofactor of buffer kan dienen. Inzicht krijgen in de wisselwerking tussen persoonlijke eigenschappen en sociale omgeving is van grote waarde voor de sociale wetenschappen.

Belangrijke wetenschappelijk conclusies uit dit proefschrift zijn dat: (a) probleemgedrag niet per se duidt op deviante doelen maar op een verhoogde intensiteit van “gewone” doelen die iedereen nastreeft; (b) voor adolescenten de manier waarop sterke status- en/of stimulatie-doelen doorwerken op probleemgedrag afhankelijk is van de sociale context; en (c) dat “zachte” sociale doelen zoals de behoefte aan affectie niet worden verdrongen door “harde” sociale doelen (zoals de behoefte aan dominantie).

In dit proefschrift werd in het eerste deel onderzocht of een sterke status- en/ of stimulatiebehoefte gepaard gaat met meer agressief en regelovertrekend gedrag. In het tweede deel werd er gekeken naar de wisselwerking tussen status- en stimulatiebehoefte en de sociale omgeving. Hierbij werd voornamelijk gekeken naar sociale omgevingen waarin statusdoelen belangrijk waren. In het derde en laatste deel werd naar de afhankelijkheid tussen persoonlijke eigenschappen en sociale omgeving gekeken. Hier was de vraag van belang of de omgeving wordt gevormd op basis van persoonlijke eigenschappen of dat de omgeving vorm geeft aan persoonlijke eigenschappen.

Sterke status- en stimulatiebehoefte

In het tweede hoofdstuk keken we naar de samenhang tussen statusdoelen en agressie. De hoofdvraag was: ‘waarom pesten sommige kinderen?’. Om deze vraag te beantwoorden werd gebruik gemaakt van een Finse steekproef, waarin de statusdoelen van pesters met die van slachtoffers werden vergeleken. Pesters werd gevraagd in welke mate zij statusdoelen nastreefden, of deze statusdoelen ook zichtbaar waren in de functie van hun agressieve gedrag en of pesten ook samenhang met een hogere sociale status. Met behulp van sociale netwerkanalyse werden de relaties tussen pesters en slachtoffers onderzocht. Uit de analyses bleek dat onder pesters voornamelijk adolescenten sterke statusbehoefte hadden, doelgerichte agressie vertoonden en laag scoorden op sociale acceptatie. Slachtoffers

daarentegen hadden over het algemeen minder sterke statusbehoefte, en met name meisjes scoorden laag op zowel sociale acceptatie als populariteit. Hoewel er verschillen tussen jongens en meisjes en tussen kinderen en adolescenten waren, werd het toch zichtbaar dat pesten wordt gedreven vanuit een sterke statusbehoefte. Dit bleek ook uit de doelgerichte agressie van pesters. Wat sociale status betreft is de algemene conclusie dat pesten weliswaar samenhangt met een lage sociale acceptatie maar soms ook met een hoge populariteit.

In hoofdstuk drie werd er ingegaan op stimulatiedoelen. Om erachter te komen of sommige individuen sterke stimulatiebehoefte hebben, werd er gekeken naar fysiologische indicatoren van lage prikkeling. Preciezer gezegd werd de relatie tussen een lage hartslag in rusttoestand en antisociaal gedrag (agressie en regelovertrekend gedrag) onderzocht. Op basis van de 'stimulation seeking' theorie werd verondersteld dat een lage hartslag in rust samen zou hangen met sensatie zoeken wat vervolgens zou samenhangen met meer antisociaal gedrag. Uit analyses op de TRacking Adolescents' Individual Lives Survey (TRAILS) dataset bleek dat een lage hartslag samenhang met antisociaal gedrag bij jongens maar niet bij meisjes. Verder had een lage hartslag bij jongens een indirect effect op regelovertrekend gedrag via een sensatiezoekende persoonlijkheid.

Beide studies in deel één lieten zien dat sommige individuen sterkere status- dan wel stimulatiedoelen hebben. Maar wat is de rol van de sociale omgeving in het gehoor geven aan deze behoeftes?

Doelen en sociale omgeving

In het tweede deel van dit proefschrift werd er naar de wisselwerking van doelen en sociale omgeving gekeken. In hoofdstuk vier werd daarom met de TRAILS dataset gekeken hoe het gedrag van leeftijdsgenoten de relatie tussen een lage hartslag en antisociaal beïnvloedde. Geredeneerd vanuit een persoon-omgevingsinteractie werd verondersteld dat preadolescenten met een laag prikkelingsniveau (gemeten via hartslag in rusttoestand) ontvankelijker zijn voor risicovolle sociale omgevingen. In overeenstemming met deze verwachting bleek dat een lage hartslag tijdens rust alleen samenhang met antisociaal gedrag in sociale omgevingen waarin veel pestgedrag voorkwam. Daarnaast voorspelde een lage hartslag ook antisociaal gedrag op latere leeftijd, zelfs als er rekening werd gehouden met de sociale omgeving (leeftijdsgenoten, vrienden en gezinssituatie) en eerder antisociaal gedrag.

In hoofdstuk vijf werd wederom de wisselwerking van sociale omgeving en fysiologische indicatoren voor stimulatiedoelen onderzocht. Echter, in deze studie werd expliciet naar agressie gekeken in een steekproef van Amerikaanse meisjes. Deze meisjes deden mee aan een experiment waarin sociale uitsluiting werd gesimuleerd (met behulp van Cyberball). Tijdens dit experiment werden verschillende fysiologische indicatoren van stressgevoeligheid gemeten, te weten hartslag, hartslagvariabiliteit en huidgeleiding. Uit de resultaten bleek enerzijds dat een lage stressgevoeligheid samenhang met meer relationele agressie. Anderzijds bleek juist dat overgevoeligheid tijdens het experiment samenhang met fysieke agressie, maar alleen als deze

meisjes afgewezen werden door hun leeftijdsgenoten en ook erg gevoelig waren voor afwijzing. Deze overgevoelige meisjes scoorden verreweg het hoogst op fysieke agressie.

Samen laten deze twee studies zien dat de mate waarin (pre)adolescenten status- en stimulatiedoelen nastreven niet onafhankelijk van de sociale omgeving kan worden gezien. De vraag rijst dan echter of deze persoonlijke eigenschappen door de sociale omgeving worden gevormd, of eerder andersom; bepaalt de omgeving de mate waarin individuen status- en stimulatiedoelen nastreven?

Schept de omgeving doelen of creëren doelen de omgeving?

In hoofdstuk zes werd de bovenstaande vraag onderzocht aan de hand van vriendschapsselectie- en invloedsprocessen met betrekking tot de ontwikkeling van verschillende vormen (fysieke en relationele) en functies (instrumentele en reactieve) van agressie. Sociale netwerkanalyse van negen Amerikaanse schoolklassen wees uit dat zowel instrumenteel als reactief agressieve adolescenten voornamelijk vrienden kozen die respectievelijk instrumenteel en reactief agressief waren. Kortom, er vond vriendschapsselectie op basis van similariteit plaats. Daarnaast bleek dat adolescenten elkaars agressieve gedrag beïnvloedden met betrekking tot instrumentele, reactieve en relationele agressie. Fysieke vormen van agressie werden echter niet overgenomen van vrienden. Deze resultaten lieten zien dat selectie- en invloedsprocessen tegelijkertijd plaatsvonden, ook als er werd gecontroleerd voor structurele effecten van het sociale netwerk (reciprociteit en transitiviteit) en vriendschapsselectie op basis van geslacht.

In hoofdstuk zeven werd onderzocht of vriendschapskeuzes met betrekking tot agressief gedrag bewuste of noodgedwongen keuzes zijn. Hiertoe werd een groep van fysiek agressieve jongens geselecteerd en gekeken of zij, zoals vaak in de literatuur wordt aangenomen, actief andere agressieve jongens als vrienden selecteren ('homophilic selection') of dat zij met andere agressieve jongens bevriend raken bij gebrek aan alternatieven ('default selection'). De resultaten lieten zien dat agressieve jongens een voorkeur hadden voor prosociale, niet-agressieve vrienden. Echter, door hun agressieve gedrag kwamen ze in vriendschappen met andere agressieve jongens terecht om zo nog enigszins aan de behoefte voor affectie te voldoen. Dit komt overeen met de 'default selection' hypothese. Agressieve jongens weken in vriendschapsvoorkeuren niet af van jongens die laag op agressie scoorden en jongens die zowel agressief als prosociaal waren ('bi-strategics'). Deze resultaten maken het aannemelijk dat deze agressieve jongens in een vicieuze cirkel terechtkomen; omdat ze geen andere keus hebben dan vriendschappen te sluiten met andere agressieve jongens, neemt hun agressieve gedrag toe. Als gevolg hiervan nemen de kansen af om vriendschappen met niet-agressieve jongens te sluiten.

Conclusies

De resultaten in dit proefschrift hebben verscheidene implicaties. Ten eerste blijkt dat de manier waarop status- en stimulatiedoelen worden nagestreefd niet onafhankelijk van de sociale

omgeving kan worden gezien. Dit werd vooral duidelijk met betrekking tot stimulatiedoelen. Uit deze studies bleek dat jongeren met een sterke stimulatiebehoefte in omgevingen die gekenmerkt worden door antisociaal gedrag een grotere kans hebben om zich antisociaal te gedragen. Echter, het is verleidelijk om te speculeren dat diezelfde jongeren in een prosociale omgeving minder antisociaal en agressief zijn. Ten tweede is het belangrijk om stil te staan bij de bevinding dat agressieve jongeren hun vrienden niet altijd bewust kiezen. Ten derde hebben de studies in dit proefschrift laten zien dat het nuttig is om een onderscheid te maken tussen verschillende vormen en functies van agressief gedrag. Zo hangen fysieke en relationele uitingen van agressie niet alleen verschillend samen met vriendschap, maar blijkt ook dat relationele agressie eerder samenhangt met ondergevoeligheid, terwijl fysieke agressie samenhangt met overgevoeligheid van het autonome zenuwstelsel.

Voor beleidsmakers is een aantal bevindingen relevant. Fysiologische maten, zoals gebruikt in deze dissertatie, kunnen van waarde zijn bij de identificatie van probleemgedrag (op relatief jonge leeftijd) en zouden wellicht een handvat kunnen zijn voor het op maat maken van interventieprogramma's. Hoofdstuk vijf wees bijvoorbeeld uit dat zowel fysiologische ondergevoeligheid als overgevoeligheid samenhangt met agressie. In huidige programma's zouden beide groepen aan dezelfde interventie worden onderworpen. Echter, het is aannemelijk dat de groep gekenmerkt door ondergevoeligheid meer zou profiteren van een empathie- of emotieherkenningsinterventie, terwijl de groep gekenmerkt door overgevoeligheid meer profijt zou hebben van een 'anger management' training. Verder wijzen de studies in dit proefschrift uit dat interventies gericht op het reduceren van agressie niet alleen het individu moeten benaderen, maar ook de sociale omgeving (zoals vrienden en klasgenoten) hierbij moeten betrekken. Met name voor de agressieve jongens uit hoofdstuk zeven zou een interventie die gericht is op het aanleren van sociale vaardigheden een verschil kunnen maken. Immers, ze willen graag niet-agressieve, prosociale vrienden, maar ontberen de middelen om dergelijke vriendschappen op te bouwen.

